

Toimintaohje

lapseen tai nuoreen kohdistuvan kaltoinkohtelun

tullessa esiin Suomen Vapaakirkon

toiminnan piirissä

Rikotut rajat –toimikunnan puolesta laatinut
puheenjohtaja Kirsi Jänkälä

Toimintaohje on hyväksytty Suomen Vapaakirkon hallituksen kokouksessa 18.03.2017

Lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistäminen on kaikkien aikuisten asia. Suomen Vapaakirkko haluaa tukea ja turvata toimintansa piirissä olevia lapsia ja nuoria sekä varustaa heitä mm. turvakasvatuksen avulla kohtaamaan riskitilanteita elämässään.

Tässä ohjeessa pyritään antamaan yksinkertaisia neuvoja, miten tulisi toimia, jos joku havaitsee lapsen tai nuoren joutuneen seksuaalisen hyväksikäytön tai muun kaltoinkohtelun uhriksi. Ohje on suppea, ja erityisesti lasten ja nuorten parissa toimivien on tärkeää saada lisätietoa.

Kaltoinkohtelu

Lasten ja nuorten psyykinen ja fyysinen kehitys on keskeneräistä. He tarvitsevat aikuisen antamaa tukea ja suojaa ja ovat aikuisista riippuvaisia. Aikuinen voi käyttää valtaansa myös väärin.

Suomen perustuslain 7 §:ssä säädetään jokaisen ihmisen fyysisestä ja psyykkisestä koskemattomuudesta.

WHO:n määritelmän mukaan lapsen kaltoinkohtelu käsittää kaikki sellaiset fyysisen ja psyykkisen pahoinpitelyn muodot, seksuaalisen hyväksikäytön, laiminlyönnin tai kaupallisen tai muun riiston, jossa on kyse vastuusta, luottamuksesta tai vallasta, ja josta seuraa todellista tai mahdollista vaaraa lapsen terveydelle, kehitykselle ja ihmisarvolle.

Lapsen henkeen ja terveyteen kohdistuvista rikoksista säädetään rikoslaisissa. Sen 21 luvun (5 §) mukaan pahoinpitelyllä tarkoitetaan joko ruumiillista väkivaltaa tai muuta kuin ruumiillista väkivaltaa, jolla vahingoitetaan toisen terveyttä, aiheutetaan kipua tai saatetaan toinen tiedottomaan tai muuhun vastaavaan tilaan.

Lapsen seksuaalisella hyväksikäytöllä tarkoitetaan fyysistä tai psyykkistä seksuaalista tekoa, joka voi vahingoittaa lapsen kehitystä. Tällaisia tekoja ovat mm. sanalliset tai ei-sanalliset seksuaaliset ehdotukset, seksuaalinen koskettelu tai katseleminen tai siihen pakottaminen, yhdyntä sekä pornografiaan ja prostituutioon liittyvät teot. Teoilla pyritään kiihottamaan ja/tai hallitsemaan lasta tai nuorta. Teko voi olla pakottava tai väkivaltainen tai se voi perustua lapsen tai nuoren houkuttelemiseen. Vaikka tekoon ei liittyisi pakkoa, on siinä silti kysymys rikollisesta toiminnasta. Insestistä puhutaan silloin, kun on kysymys perheen piirissä tapahtuneesta hyväksikäytöstä. Sosiaalinen media on luonut yhä uusia mahdollisuuksia myös haitalliseen, kaltoin kohtelevaan toimintaan.

Seksuaalirikosten rangaistavuudesta säädetään rikoslain 20 luvussa. Lapsen seksuaalisesta hyväksikäytön rangaistavuudesta säädetään luvun 6 §:ssä. Pykälän mukaan suojaikäraja on 16 vuotta ja perheen sisällä 18 vuotta. Törkeäksi hyväksikäytöksi (7 §) määritetään tapaukset, joissa tekijä on sukupuoliyhteydessä nuoremman kuin 16 (18) -vuotiaan kanssa tai seksuaalisessa hyväksikäytössä teon kohteena on lapsi, jolle teko on omiaan aiheuttamaan hänen ikänsä ja kehitystasonsa vuoksi erityistä vahinkoa tai rikos tehdään erityisen nöyryyttävällä tavalla taikka rikos on omiaan aiheuttamaan erityistä vahinkoa lapselle hänen tekijää kohtaan tuntemansa erityisen luottamuksen tai muuten tekijästä erityisen riippuvaisen asemansa vuoksi, ja rikos kaikissa todetuissa tapauksissa on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä.

Turvakasvatus ja turvallinen toiminta

Sielunhoitotilanteissa, leireillä ja muussa seurakunnan toiminnassa tulee kiinnittää erityistä huomiota aikuisten turvalliseen toimintaan siten, ettei turhaan luoda hämmennystä tai epäilyksiä herättäviä tilanteita.

Turvaohjeiden ei ole tarkoitus pelotella lasta, vaan ohjeistaa häntä toimimaan jämäkästi ja rohkeasti itseään suojaten ja apua hakien, jos joku lähestyy häntä epäilyttävin aikein. Lapsilla on oikeus saada asianmukaista tietoa myös siitä, että kaikki aikuiset eivät ole kilttejä ja ettei kaikkia aikuisia tarvitse totella. Valistustyön tulee olla jatkuvaa ja lapsen varttuessa hänelle kerrotaan asioista perusteellisemmin. Aivan pieni lapsi ei voi ymmärtää kaikkea, mutta hänkin tarvitsee selkeät toimintaohjeet. Yksinkertainen ohje on esim. uimapuku- tai bikinialueen yksityisyys: sinne muut eivät saa koskea. Satuttamista koskien ohjeeksi voi antaa: kukaan ei saa satuttaa minua, enkä minä saa satuttaa itseäni enkä muita.

Tunnistaminen

Kaltoin kohdellut lapset ja nuoret voivat oirehtia varsin eri tavoin iästään ja kaltoinkohtelun laadusta riippuen. Kaltoinkohteluun voi liittyä lapsen tai nuoren käyttäytymisen selkeä muutos. Oireita voivat olla käytöshäiriöt, aggressiivisuus, yliaktiivisuus, masennus, ahdistus- ja pelkotilat, eristäytyminen, vetäytyminen tai selkeämmin kaltoinkohteluun viittaavana erilaiset ruumiilliset vammat tai merkit tai seksualisoitunut käyttäytyminen. On tärkeää erottaa toisistaan lapsen ikäkaudelle normaali käyttäytyminen ja poikkeavat ilmiöt. Yksittäisistä asioista ei kuitenkaan kannata tehdä liian nopeita johtopäätöksiä. Kyseessä voi olla myös jokin muu vaikea asia, jonka vuoksi lapsi tai nuori tarvitsee tukea.

Kuinka toimia?

Toimintatapaan vaikuttaa uhrin ikä sekä se, onko kyseessä hiljattain tapahtunut vai vanha, kenties jo päätynyt kaltoinkohtelu. Aikuisen tulee huomioida lapsen tai nuoren ikä ja puhua hänelle ymmärrettävää kieltä. Tärkeää on lapsen tai nuoren turvaaminen.

1. Kuuntele rauhallisesti

Jos lapsi tai nuori alkaa kertoa kaltoinkohtelusta, on tärkeää, että pysähdyt kuuntelemaan häntä ja otat hänet vakavasti, vaikka tilanne miten yllättäisi. Se, miten ensimmäinen kuuliija suhtautuu lapsen kertomaan, antaa lapselle mielikuvan siitä, miten aikuiset ylipäättään suhtautuvat tällaisiin asioihin. Pysy siis tietoisena rauhallisena.

Voit kysyä lisää, mutta ei johdattele, vaan avoimin kysymyksin ("mitä sitten tapahtui?", "kuka", "mitä"). Älä tuo itse keskusteluun uusia asioita. Lasta ei saa painostaa.

Kannattaa huomioida, että lapsi tai nuori pitää yleensä itseään syyllisenä tapahtuneeseen. Lasta kannattaa kiittää rohkeudesta: hänellä on oikeus puhua vaikeasta asiasta eivätkä tapahtumat ole hänen syytään. Älä lupaa olla kertomatta kenellekään, ettet joudu pettämään lapsen luottamusta, vaan selitä, miksi on tärkeää puhua ulkopuoliselle, joka voi auttaa ja estää muita joutumasta saman väärinkäytöksen kohteeksi.

2. Kirjaa kuulemasi

Lapsen kertomus kannattaa kirjata paperille heti, kun se on mahdollista. Kirjaa myös omat kysymyksesi ja mahdolliset kommenttisi. Käytä lapsen ilmaisuja. Pitäydy tosiasioissa, älä tee tai kirjaa omia tulkintojasi tapahtuneesta.

3. Kysy neuvoa

Poliisilta ja lastensuojeluviranomaisilta voi kysyä neuvoa nimettömänäkin ja saada tapauskohtaisesti ohjeita, miten tulisi toimia. Jos olet epävarma, miten pitäisi toimia, voit kysyä neuvoa Vapaakirkon lapsiasiamieheltä.

4. Älä toimi yksin

Ota yhteys viranomaisiin (poliisi, lastensuojeluviranomaiset). Jokaisella on (yleinen) oikeus tehdä lastensuojeluilmoitus, jos hän epäilee lastensuojelutoimia tarvittavan (lastensuojelulaki 25 § 2 momentti). Älä kuitenkaan keskustele lapsen kuullen asiasta toisen aikuisen kanssa. (Kts. THL:n sivut lastensuojeluilmoitus ja sen tekeminen).

5. Ilmoitusvelvollisuus

Jokaisella Suomen Vapaakirkon palveluksessa tai luottamustoimessa olevalla, kuten lasten tai nuorten ohjaajalla tai partio-ohjaajalla, on velvollisuus ilmoittaa sekä poliisille että lastensuojeluviranomaisille, jos hänellä on tehtävässään esille tulleiden tietojen perusteella syy epäillä lapsen kohdistunutta kaltoinkohtelua, salassapitosäädösten sitä estämättä (lastensuojelulaki 25 § 1 momentti).

Jos lapsen tai nuoren kaltoinkohtelu on tullut ilmi ripissä tai muussa sielunhoidossa, on huomioitava, mitä Suomen vapaakirkon yhdyskuntajärjestyksen 54 §:ssä ja oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 16 §:ssä säädetään rippisalaisuudesta. Rippisalaisuus sen oikeudellisessa merkityksessä koskee Suomen Vapaakirkon työntekijän valtakirjan saaneita ja vanhimmistojen puheenjohtajia. Tällöinkin työntekijän tai luottamushenkilön tulee etsiä tapa turvata lapsi tai nuori paljastamatta kuitenkaan ripissä saamaansa tietoa.

6. Lasta välittömästi uhkaavassa tilanteessa *toimita hänet turvaan*. Toimi viranomaisilta saamiesi ohjeiden mukaan.

7. Älä ryhdy tutkimaan asiaa, se kuuluu viranomaisille. Älä ota yhteyttä kaltoinkohtelusta epäiltyyn.

8. Mikäli aikuinen kertoo joutuneensa lapsena tai nuorena seksuaalisen hyväksikäytön tai muun väkivallan uhriksi, on tärkeää kuunnella häntä vähätteleättä ja kauhistelematta, ja ohjata hänet ammattiavun piiriin. Mahdollisten rikosten vanhenemisesta voi konsultoida poliisia.

Suomen Vapaakirkon **lapsiasiamies** (p. 050 463 2505; lapsiasiamies@svk.fi) neuvoo, kuinka toimia. Lapsiasiamies tuo tietoonsa tulleet epäilyt *Rikotut rajat*-työryhmän luottamukselliseen käsittelyyn.

Rikotut rajat -työryhmä koordinoi lasten seksuaalisen hyväksikäytön ja muun kaltoinkohtelun ennaltaehkäisyyn ja turvakasvatukseen liittyviä asioita kirkossamme ja tekee yhteistyötä muiden vapaiden kirkkokuntien kanssa. Toimikunnan pysyvänä jäsenenä on lapsiasiamiehen lisäksi nuorisotyönjohtaja (Tommi Koivunen, p. 050 308 0843; tommi.koivunen@svk.fi). Toimikunta käy läpi sen tietoon tulleet kaltoinkohteluepäilyt ja pyrkii omalta osaltaan varmistamaan, että on toimittu asianmukaisesti.

Mikäli kaltoinkohteluepäily kohdistuu Vapaakirkon työntekijään tai luottamushenkilöön, asia käsitellään Rikotut rajat -työryhmässä, joka raportoi kirkkokunnanjohtajalle ja hallitukselle.

Lähteet ja lisätietoa:

Suomen perustuslaki 7 §, Rikoslaki 20 luku, erityisesti 6 ja 7 §:ät, www.finlex.fi

Rikosilmoitus, www.poliisi.fi

Lastensuojelulaki 25 §, www.finlex.fi

Oikeudenkäymiskaari 17 luku 16 §, www.finlex.fi

Uskonnonvapauslaissa (453/2003) tarkoitetun rekisteröidyn uskonnollisen yhdyskunnan pappi tai muu vastaavassa asemassa oleva henkilö ei saa todistaa siitä, mitä hän on ripissä tai yksityisessä sielunhoidossa saanut tietää, ellei se, jonka hyväksi salassapitovelvollisuus on säädetty, suostu todistamiseen.

Suomen Vapaakirkon yhdyskuntajärjestys 54 §

Yksityisessä ripissä tai muuten sielunhoidossa uskottua asiaa ei saa ilmaista, eikä myöskään sitä henkilöä, joka sielunhoitajalle on uskoutunut. Jos joku yksityisessä ripissä tai sielunhoidossa ilmaisee yleisen lain mukaan ilmiannettavan rikoksen olevan hankkeissa, sielunhoitajan on kehotettava häntä ilmoittamaan asiasta viranomaisille tai sille, jota vaara uhkaa. Sielunhoitajalla tässä tarkoitetaan henkilöä, jolla on Vapaakirkon valtakirja. Rippisalaisuuden rikkominen voi johtaa valtakirjan peruuttamiseen määräajaksi tai toistaiseksi.

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Lastensuojelun käsikirja.

<https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja>

Lastensuojeluilmoitus <https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/lastensuojeluilmoitus-ja-lastensuojeluasian-vireilletulo/lastensuojeluilmoitus>

Rippisalaisuus

<https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/lastensuojeluilmoitus-ja-lastensuojeluasian-vireilletulo/lastensuojeluilmoitus/rippisalaisuus>

Kaltoin kohdeltu lapsi. Käsikirja kaltoin kohdellun lapsen kanssa työskenteleville.2015.

http://www.tampere.fi/liitteet/k/unnamed_7426/Kaltoin_kohdeltu_lapsi_kasikirja.pdf

Kantaville siiville – lasten sielunhoidon käsikirja. P Asikainen, P Isoaho, T Laamanen, R Parkkinen, K Virkkilä, M Virkkilä. Aikamedia 2012.

Ainesmaa A. Turvallisesti seurakunnassa. Päivä osakeyhtiö 2009.

Turvaohjeistoa helluntaiseurakuntien lapsi- ja nuorisotyölle, Tampereen helluntaiseurakunnan opas.

Suomen Adventtikirkko: *Lasten ja nuorten hyvinvointi*.

Suomen Delfins ry oppaat, <http://www.suomendelfins.fi/>

Hukkanen, R. *Pedofilia ja sen uhrin* (katsausartikkeli), Duodecim 2004;120:2519-25

Taskinen, S. (toim.) *Lapsen seksuaalisen hyväksikäytön ja pahoinpitelyn selvittäminen* STAKES Oppaita 55, 2003

Skidikantti, www.personal.inet.fi/business/skidikantti